

Lika ansvar för hem och barn är vad de flesta unga kvinnor och män föredrar. Störst familjeansvar för kvinnan förespråkar dock över en fjärdedel av lågutbildade kvinnor och ännu något fler bland låg- och gymnasieutbildade män. Hos kvinnor leder starka karriärambitioner till en utpräglad preferens för en jämställdhetsmodell.

Familj och karriär

Av Eva Bernhardt

Sverige är möjligheterna att förena barn och förvärvsarbete större än på många andra håll. Svenska kvinnor har en mycket hög förvärvsfrekvens (även de som har barn i förskoleåldern) samtidigt som barnafödandet visserligen sjunkit under 90-talet, men ändå fortfarande är förhållandevis högt jämfört med många andra europeiska länder, t.ex. Tyskland, Italien och Spanien.

Varken inställning har dagens unga vuxna till betydelsen av att bilda familj och att ha framgång i arbetslivet? Hur föreställer man sig att föräldrar med småbarn bäst ska ta det gemensamma ansvaret för hem och barn? Hur kan ansvaret för hem och barn bäst kombineras med förvärvsarbete?

Dessa frågor kan belysas med hjälp av en nyligen genomförd undersökning "Familj och arbetsliv på 2000-talet". Där ställs en stor mängd frågor till kvinnor och män 22, 26 och 30 år gamla, om attityder och planer till föräldraskap, sambo kontra äktenskap, jämställdhet mellan kvinnor och män samt olika aspekter av yrkesliv och förvärvsarbete.

Både kvinnor och män familjeinriktade

Både kvinnor och män tycker att familj är viktigt. De unga kvinnorna värderar familj och familjeliv genomsnittligt något högre än männen. Vad gäller arbetets och karriärens betydelse är förhållandet det omvända: män värderar arbete och karriär något högre än kvinnor. Intressant nog minskar familjens betydelse med högre utbildning bland kvinnor. Detta är inte fallet bland män. Arbetets betydelse minskar däremot med högre utbildning för män men inte bland kvinnor. Kanske ska man se det så att högutbildade män och kvinnor har större benägenhet att

gå på tvärs mot etablerade föreställningar. Följden är att högutbildade män och kvinnor är ganska lika vad avser inställning både till familj och till arbete. Bland kvinnor och män med förgymnasial och gymnasial utbildning är könsskillnaderna däremot tydliga. Kvinnor värderar familj högre och arbete lägre än vad män gör.

Delat ansvar bäst

Vad tycker de unga vuxna vore bäst för en familj med barn som inte börjat skolan? Det övervägande flertalet tycker att båda föräldrarna ska arbeta ungefär lika mycket och dela ansvaret för hem och barn lika. Högre andelar bland kvinnor än bland män tycker så och andelarna är högst bland dem med eftergymnasial utbildning. Bland högutbildade kvinnor föredrar nästan 85 procent "jämställdhetsalternativet". Hänger förväntningarna på delat ansvar för hem och barn samman med individens attityder till familj och karriär eller har utbildningsnivå och/eller familjestatus (om man lever med en partner och/eller barn) större betydelse?

Karriärambitioner ger olika effekt

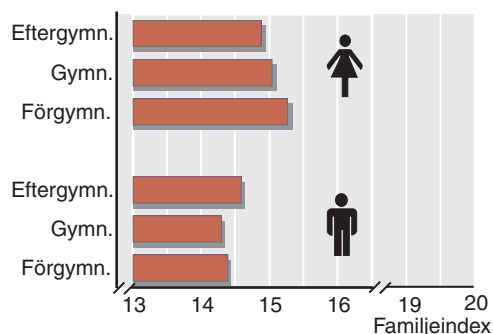
Analysen visar att det finns ett tydligt samband mellan å ena sidan attityder till familj och arbete och å andra sidan inställning till delat ansvar för hem och barn. Egentligen är det inte utbildningen som i första hand bestämmer inställningen till jämställdhet, åtminstone inte för män. Det är attityderna till arbete och familj som betyder mest. Det gäller både kvinnor och män, men på olika sätt. Män som har en hög värdering av familj föredrar också i större utsträckning en familj där kvinnan tar ansvaret för hem och barn och antingen inte förvärvsarbetar alls eller deltidsarbetar. Samma sak gäller män som värderar arbete/karriär högt i sina liv. Även kvinnor med en stark familjeorientering är mer benägna att föredra hemmafru- eller

Om undersökningen

Enkätundersökningen "Familj och arbetsliv på 2000-talet" genomfördes av SCB på uppdrag av docent Eva Bernhardt i april-maj 1999. Totalt medverkade drygt 2 300 unga män och kvinnor. Avsikten är att återkomma till samma individer om 4-5 år, för att kunna ta reda på "hur det gått" och se om deras attityder har förändrats. Att följa individer över tid ger bättre möjligheter att studera bakomliggande orsaker till förändringar.

Familj för högtbildade män...

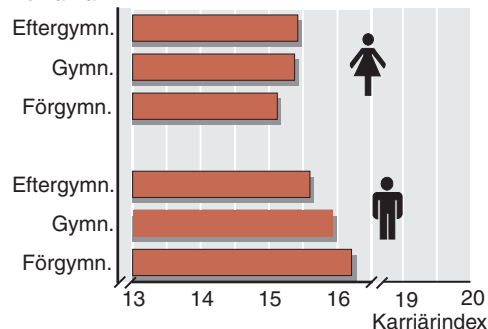
Högt familjeindex innebär hög inriktning på familj

I alla utbildningsgrupper är kvinnor mer familjeinriktade än män. Bland män är de högtbildade mest familjeinriktade men ändå i långt mindre grad än kvinnor.

... karriär för lågutbildade män

Högt karriärindex innebär att man lägger stor vikt vid karriär

Män är mer karriärinriktade än kvinnor i alla utbildningsgrupper. Men bland högtbildade är skillnaden minst.

deltidsmodellen. Däremot leder starka karriärambitioner hos kvinnor till en utpräglad preferens för jämställdhetsmodellen. Men preferens för jämställdhet gäller faktiskt högtbildade kvinnor överhuvudtaget. För kvinnor spelar utbildningen roll oberoende av karriärambitioner. Kvinnor som redan har barn föredrar deltidmodellen i större utsträckning än de som (ännu) inte har barn, medan vare sig barn eller partner har någon betydelse för männens inställning. Bland männen finns däremot en "generationseffekt", dvs. de yngre männen verkar mera jämställda än de äldre, åtminstone i sina attityder.

Gärna hemmamamma

Det är således de mest familjeorienterade männen och kvinnorna som är mest benägna att avvika från jämställdhetsmodellen. Den idealiska familjesituationen för dem är att kvinnan under småbarnsåren är hemma med barnen, antingen på heltid eller på deltid. Mest intresserade av jämställdhetsmodellen är högtbildade kvinnor med karriärambitioner och måttlig familjeorientering, sannolikt därför att de inser att ett delat ansvar för

hem och barn är en förutsättning för att de ska kunna kombinera familj och förvärvsarbete. För män med karriärambitioner är det däremot en fördel att ha en partner som tar den större delen av ansvaret för hem och barn.

Leva som man lär

Har då inställningen till familj, karriär och delat ansvar för hem och barn någon betydelse för individernas faktiska beteende när det gäller familjebildning? Det har visat sig att en stark familjeorientering påverkar barnplanerna positivt, medan karriärambitioner inte verkar ha någon större betydelse (i varje fall inte vad gäller första barnet). Eftersom undersökningen "Familj och arbetsliv under 2000-talet" kommer att följa de medverkande under de kommande åren, kommer vi så småningom att kunna besvara frågan om attityder till familj, karriär och jämlikhet har någon betydelse för parbildning och barnafödande bland unga vuxna i Sverige. Man kan nog förvänta sig ett positivt svar (individernas attityder har betydelse för deras beteende) men detaljerna i svarsmonstret är ännu ett oskrivet blad.

Familjeindex väger samman svaren på följande frågor eller påståenden:

- 1) Att ha barn är en av meningarna med livet.
- 2) Det fattas något om ett par aldrig skaffar barn.
- 3) Hur viktigt är det för dig att leva i ett bra samboförhållande eller äktenskap.
- 4) Hur viktigt är det för dig att få barn?

Karriärindex väger samman svaren på följande frågor eller påståenden:

- 1) Hur viktigt är arbete för dig, totalt sett?
- 2) Hur viktigt är det för dig att vara framgångsrik i ditt arbete?
- 3) Ett bra arbete betyder goda möjligheter att avancera.
- 4) Ett bra arbete betyder hög lön och/eller andra förmåner.

Frågorna besvarades på en skala från 1 till 5. Ett högt indexvärde betyder en hög värdering av familjens respektive karriärens betydelse och viceversa. Maximalt indexvärde är 20.

Eva Bernhardt är docent vid Centrum för kvinnoforskning, Stockholms universitet, tfn: 08-674 73 07, e-post: eva.bernhardt@suda.su.se

Den ideala småbarnsfamiljen

"Vad tycker du skulle vara bäst för en familj med barn som ännu inte börjat skolan?"

	Förgymnasial utbildn.		Gymnasial utbild.		Eftergymnasial utb.	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Mannen arbetar, kvinnan har huvudansvar för hem och barn	7	8	7	8	2	6
Kvinnan arbetar deltid och har största ansvaret för hem och barn	20	20	16	23	13	17
Båda arbetar och delar ansvaret för hem och barn lika	73	72	77	69	85	77

Högtbildade kvinnor är den grupp som oftast förordar en jämställd familj där mannen och kvinnan båda förvärvsarbetar och delar ansvaret för hem och barn lika. Även bland män är det de högtbildade som har störst preferens för ett jämställt alternativ. I alla utbildningsgrupper är kvinnor mer jämställdhetsinriktade än män.